

Gera Katalin

Érem

Artner
TivadarLEONARDO,
RAFFAELLO,
DÜRER

A művészet történetében páratlan vetélkedés színhelye volt Firenze a XVI. század elején. A városi tanács megbízásából a reneszansz két óriása, az ereje teljében és hírneve csúcán álló, ötvenéves Leonardo és a huszonnyolc éves ifjú titán, Michelangelo Buonarroti vállalkozott arra, hogy a nagy múltú Városháza, a Signoria dísztermének falán, megörökíti a városköztársaság történelmének egy sorsdöntő eseményét, Michelangelo a pisaiak ellen vívott Cascinai csatát, Leonardo pedig a firenzeieknek Velencei hadai felett aratott győzelmét, az Angiari csatát festette volna meg.

Bár „földiek” voltak — mindketten az „Arno-parti Athénben” töltötték az inas éveiket, pályájuk Firenzéből ívelt a világhír felé — egyben riválisok is, tehát érthető módon, nagy ambícióval láttak dolgukhoz. Elkészítették a falképek kartonját — eredeti nagyságú rajzát —, de tovább nem jutottak. Kartonjaik is elkallódtak, csupán néhány részletet ismerünk belőlük, másolatok révén.

Kortársi feljegyzések szerint ugyan Leonardo hozzá is látott a freskó megfestéséhez, de hogy meddig jutott vele, nem tudjuk: nyoma se maradt a falon. Kompozíciójának bizonyára központja volt az a szenvedélyesen kargató lovascsoport, amely a zászlóért való elkeseredett viaskodást ábrázolja, és a barokk művészet nagymesterének, Rubensnek a másolatában maradt ránk. Ehhez a művéhez készítette Leonardo azt a két, küzdő harcosok fejét ábrázoló, pompás vöröskréta rajzot, amelyek Szépművészeti Múzeumunk méltán világ-híres alkotásai közé tartoznak.

Eredetileg az Esterházy-gyűjtemény díszeti voltak s száz évvel ezelőtt, 1870-ben kerültek, vásárlás útján, az intézmény tulajdonába, azzal a félszáz ezer metszettel és háromezer-öttszáz rajzzal együtt, amelyek mindmáig a Grafikai Gyűjtemény törzanyagához tartoznak.

A Szépművészeti Múzeum méltón emlékezett meg az évfordulóról. Tavaly a volt Esterházy-gyűjtemény legszebb festményeit mutatták be, most pedig mintegy százötven legszebb rajzát állították ki.

A válogatás nem lehetett könnyű. Esterházy ugyanis, aki a múlt század fordulóján, alig

másfél évtized alatt fejlesztette európai színvonalúvá a család grafikai gyűjteményét, olyan hozzáértéssel vásárolt — neves bécsi, prágai, nürnbergi és párizsi, olasz gyűjtőktől, műkereskedőktől —, hogy az anyag egésze szinte hiánytalanul és páratlan gazdagsággal mutatja be az európai rajzművészet négyszáz éves történetét. A nagy mesterek külföldön is gyakran reprodukált grafikai között olyan unikum-számba menő remeklések találhatók, mint Leonardo említett két tanulmányrajz, Raffaellónak II. Gyula pápa számára készített dekorációtérve és pompás Vénusz-aktja, amely eredetileg a nagy angol portréfestő, Reynolds birtokában volt.

A német anyagból kiválnak Dürer és Lucas Cranach lapjai, valamint a krakkói híres Máriaoltár mesterének, Vit Stwoszónak két tollrajza. A francia grafikák közt különös figyelmet érdemel a rokokó pástorióidillek virtuóz ecsetű mesterének, Fragonardnak szinte romantikus szenvedélyű lapja, a Vihar, a németalföldi anyag színvonalát pedig a négy mesteri vonalvezetésű, életteljes Rembrandt-rajz fémjelzi. Köztük van a művész Holland parasztház című kompozíciója is, amely szerepelt az 1969. évi amszterdami jubiláris Rembrandt-kiállításban.

A Szépművészeti Múzeum élénk nemzetközi kapcsolatainak nem ez az egyetlen példája. A mostani tárlat 25 lapja a nyitás napjára érkezett meg a Szovjetunióból, ahol Leningrád és Moszkva közönsége ismerkedhetett a szépségükkel. A kiállítás egyik szép Dürer-rajzát, a Lándzsás lovasat pedig a zárás után nyomban elküldik Nürnbergbe, a nagy mester születésének ötszázadik évfordulója alkalmából megrendezett nagyszabású kiállításra.

A művek ilyen „vendégszerpeltetése” ritka alkalmat nyújt a külföldi művésztársulatok számára, hogy megismerjék múzeumunk remekait. Akár a hazai közönségnek ez a maradandó emlényeket kínáló rendezvény. Érdemes megtekinteni, mert közzismert, hogy a felbecsülhetetlen értékű lapoknak árt a természetes fény, ezért féltve őrzik mappákban, és csak ritka alkalmakkor állítják közszemlére őket.

Annus
József

HIPNÓZIS

Akkor már fél éve Werkel szeretője volt. Mindenki tudta. Azt is, hogy a mérnök minden bizonnyal feleségül veszi. Werkel most külföldön van, ő azonban megközelíthetlenebb, mint egy feleség. Az önkéntes hűség erősebb, mint az erősen fogadott kötelező.

A vállalati bulin azért bent maradt. Komolyan ült az asztalnál, a csipőficamos Ilonkával, s hallgatott. Csak hallgatnia kellett. Szegény lány oly boldog volt társaságában, hogy megelégedett ennyivel.

Sándor engedélyt sem kért, minden ceremónia nélkül ült az asztalhoz.

— Borzasztó ez a hőség — mondta.

— Nem tudom, én nem táncoltam.

— Én se, mégis fújtatok. Kéves itt a levegő.

— Fekete mind bekapkodja, amikor nótázik.

— Jaj, ne is mondja! Szörnyű ez a pasas!

Ilonka elbúcsúzott. Feléjük tízkor megy az utolsó villamos, és ha azzal nem megy, anyuci ideges lesz, különben is megígérte, hogy már fél körül otthon lesz, de hát Évikével olyan jól elbeszélgettek... Bólintottak neki, aztán Sándor a helyére ült. Előrecsúszott a széken, most megnézhetné közelebbről. Bizony kopaszodott a fickó. Jobban, mint Werkel, pedig fiatalabb lehet pár évvel. És milyen savószínű a szeme! No és az orra! Mintha csak rajzolva lenne. És percenként ötször oldalra rántja, mintha mindig rajta ülne valami légy, vagy szúnyog, és lusta lenne kézzel elhessegetni. És hogy beszél! Minden második szó előtt krakóg egyet. Az ujjai durvák, mint egy maszek géplakatosé. Biztosan fuszni szokott otthon. Úgy, ahogy van, egy unalmas, szürke fickó. Hogy nem nőült ez meg? Csak rá kell nézni: az isten is férjnek teremtette.

— Tényleg, hogy nem nőült meg, Sándor?

— Eddig még nem akartam.

— Ertem.

„Nem akart! Nahát! A ronda fráter! Hát ki ez a Faragó Sándor? Talán Monacó hercege? Nem akart. Hát csak azon múltott. Ha éppen rászánná magát a méltóságos úr, talán bizony még őt is feleségül vehetné... A beképzelt majom, a primitív kis előember, a gyagyás Faragó!”

Valami gorombát akart mondani, de sehogy nem sikerült.

— Talán a lakásgond...

— Igen. Főleg. Most kaptam csak, két hónapja. Alig van ben-

ne valami. A kocsit is cserélni kellene. Ez bármikor otthagynak az úton. Különben is egy pénztemető.

Nem, nem a pasas érdekli. Megpróbál mélyen magába nézni, s úgy találja, hogy az otthonára kíváncsi. Valami megmagyarázhatatlan kíváncsiság győzri. De miért? Mit akar egy majdnem üres lakással? Hiszen Werkelé se hozta lázba, pedig ott gombnyomásra fordul ki az asztal alól az üvegekkel teli, félhold alakú polc, s vidrabór simogatja az ember talpát, ha lép a heverőről. Vidrabór! Ez a csoró fiú talán nem is látott még olyat. Ez maga takarít, mos, főzőcskézik. Ez egy földhöz ragadt csoró. Évekig kocsira gyűjtött, aztán lakásra. Es ugyan mennyit keres? Két és felet, hármat? Legfeljebb. Igaz, Werkel az öregei is támogatják...

— Táncolunk?

— Örömmel...

Amikor újra leültek, Sándor nem engedte el a kezét. És ő nem szólt. Ki érti ezt? Hiszen, ha cseppnyi bátoritást ad, csak az egyik szeme halvány rezdüléssel, már ugrana a kajakos Bende, a kis Csáki, s ki tudja hányan. De nem. Ő itt ül hülyén, bambán Faragó Sándor jobbán, s hagyja, hogy ez a félkopasz ürge, ez a szatírképzű pasas a kézfején nyugtassa izadt tenyerét. Sőt, nézi ezt a karikatúrát, s egyre érdekesebbnek találja. Várja a szavait, lesi a gondolatát. Arra vár, igen, most sikerült megfigyelnie saját gondolatát, arra vár, hogy hívja. Már indulna is. Csak egy szóval mondaná ez a lüke. Csak hívna. De miért? Nem tudja. Keze megremeg a tenyér alatt, a melle is gyorsabb ütemben emelkedik. Nem kétséges, valami régen érzett izgalom remegtel. Hívni fog, hívnia kell! Akármilyen mulya, lüke, gyámoltalan is. Hiszen nem gimnazista már. És nem is olyan túlságosan mamlasz. Hogy belépett a tangóban! S milyen keményen tartotta a derekamat. Nem volt mohó, de határozott. Férfi ez, csak egy kicsit szerencsétlen...

— Eljönne most hozzám?

Felkapta a fejét. Amire várt, elhangzott. „Ó, a briganti, a csirkefogó! Hogy mer ez olvasni a gondolataimban? Hogy mer így megalázni? Hogy mer így kérdezni, ilyen kurtán-furcsán, keréken, szemtelenül? És hogy mer kérdezni egyáltalán? Miért nem könyörög, nyöszörög, esedezik? Mások szomorú és sanyarú gyermekkoruknál kezdik, történetileg és logikailag előkészítve a kérést, s egyszersmind bizonyít-

va, mennyire szükségük van a megértésre, az öröme, a sok-sok kegyetlen esztendő után. Ez nem. Még attól sincs meghatódva, hogy a nagymenő Werkel nőjét fűzi. Most fel kellene állni, s látványosan elrohanni tőle. De nem! Azt se érdemli. Ennyit se érdemel. El kell zavarni! Valahogy így: tűnjön el, maga giliszta! Mit képzél maga rólam, idétlen hüllő! Azonnal távozzon! Nem elég, hogy kérdés nélkül idepofátlankodik, még...”

— Mehetünk — ezt mondja, s nyúl a táskája után. Nem normális! Ez nem lehet, hogy az ember ennyire nem parancsolhat magának.

— Taxit rendelek — szól vissza az ürge a telefon mellől.

Nem kap vonalat, kimegy a portára. Itthagya. Itt mer hagyni a nyavalyás. Már attól se fél, hogy magamra maradvá kijózanodhatok ebből az érthetetlen hipnózisból, s faképnél hagyom. A hülye! Úgy kezel, mint valami kis ringyót, akinek talán kitüntetés lehet a Faragó elvtárs meghívása. Hát nem! Ilyet nem játszunk, apuskám! Felköt-heted az állad, mert leesik, ha visszajössz!

— Az öreg már intézkedett. Indulhatunk.

És mennek. Úgy lépked mellette, mintha láthatatlan pántokkal hozzacsatolták volna. Többen látványosan feléjük fordulnak. Napnál világosabb a tény. S ő — mint valami kis csirke — lehajtott fejjel, szendén vonul ki a tereméből. A beismerés pózában. Rosszabb, mintha bemondatna volna a mikrofonba: figyelem, figyelem, mint a mellékelt ábra mutatja, Éva a kis szürke Faragóval távozik.

Régen korán ébred. Sándor karját leemeli a hasáról, s kibújik a paplan alól. A fürdőszoba nem is csúnya. Kicsit elhanyagolt. Egy rongyos törülközővel megdörzsöli a sötétzöld csempét. Ragyog. Nem bírja megállni, végigcsuszolja az egészét. A mosdó alatt recsegőre száradt rongydarabot talál, valami ókori melegítő darabja. Víze dobja, kinyomkodja, s felmossa vele a kópadiót. A kádának körömfével áll neki. Lefürdik, magára kötöz egy elnyúlt, bordó köpenyt, s benyit a nagyobb szobába. Majdnem üres. A fal mellett egyetlen kis rekamié, mellette barkácsolt állólámpa. Rozzant széken lemezjátszó rádió. A padlón lemezek, könyvek, újságok. A falon... Hangosan felkacag, amikor elolvassa: Kultúrváróterem... A rádió tetején talál egy kopott ceruzát. Csikot hasít egy újság szeléből, s írni kezd: G—16, Sz—5, F—3, A—1, tehát kb.: 20...

Reccsen a heverő a kisszobában. Az ajtóreccsen lesi az ébredő Sándort. Az felül, ijedten kapkodja a fejét. Mellette a széken megpillantja Éva ruháit, s ettől megnyugszik.

— Kismadár! — kiáltja rekedten, de olyan kedvesen, hogy nem lehet kibírni kacagás nélkül. Aztán két szökdelés, egy ugrás, máris a nyakában csimpaszkodik. Ujjai közt ott szorongatja a papírdarabot.

— Figyelj csak, mókus! Ez kellene a nagyszobába: egy szevényebb garnitúra, szőnyeg, függöny, meg hozzá némi apróság. Ez cirka húszezer lenne. Úgy gondolom, hogy az a kis róki átjöhetne ide, akkor ez is majdnem tele van. A konyha nem érdekes, ott minden rendben, esetleg néhány köcsög kellene a falra. Később persze más is kellene ide: képek, faliszőnyeg, de az ráér. Ezek a fontosabbak. Meg egy tisztességes csillár, mert ez egy förtelmes giccs. Mit gondolsz, mennyi idő alatt gyűjthetnék össze húszezret? Csak ezt a húszat. Mert sok mindent magunk is megcsinálhatnánk.

— Mennyit mondtál? Húszat?

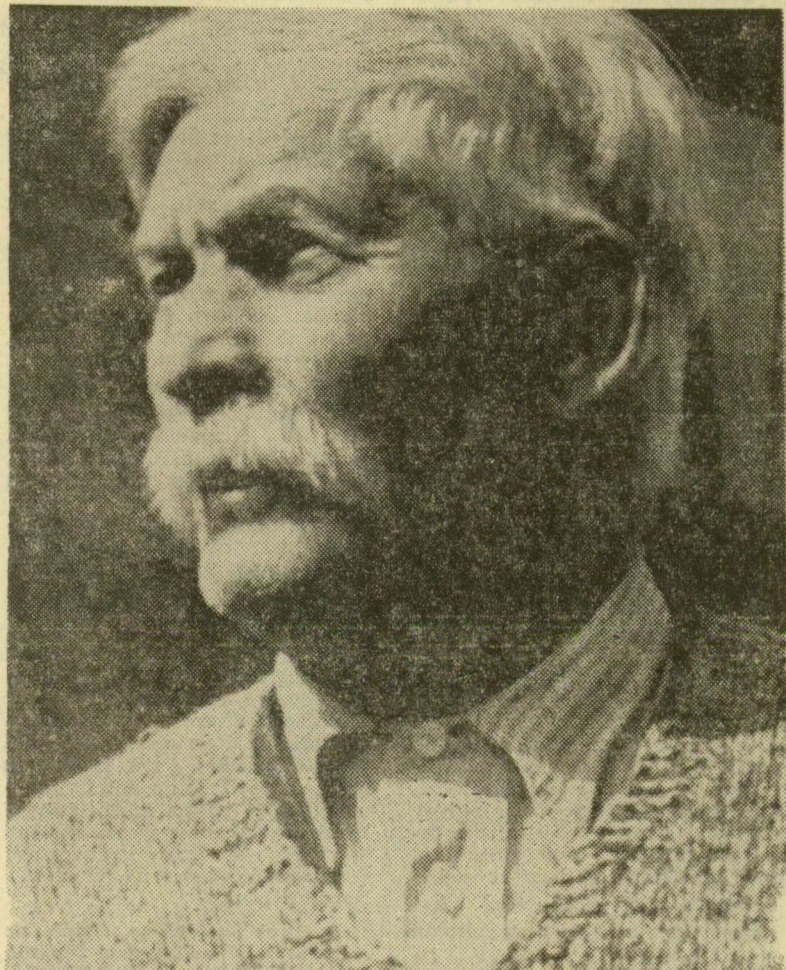
— Körülbelül...

— Harminc-harmincötöt kapnak a kocsit...

— Te drága!

Öleli, szorítja a kis Faragót. Ő, akit bizonyosan már Werkelnek hívtak. Boldog, bolond, örömmel teli. Sándor válla fölött az ablakot nézi. Bizony jó koszos, azt is meg kellene tisztítani. A padlót hamarosan felkenni, mert elpiszkolódik. És virágok kellene, virágok! Hogy otthon legyen a lakásból...

Ebben a pillanatban mintha érezné, miért is vágyott ide. Azt is tudja, hogy mindenki címeres ökörnek fogja tartani...

Liebmann Béla

Portré